

Odražení protiúderů nepřitele v průběhu útočné operace

*Redakčně upravený a zkrácený článek
generálmajora I. N. Manžurina, uveřejněný v sovětském časopise
„Vojennaja mysl“ č. 10/1986.*

Analýza útočných operací, vedených Sovětskou armádou v období Velké vlastenecké války ukazuje, že jejich úspěšné rozvíjení a dosažení stanovených cílů ve značné míře bylo určováno efektivností boje s druhými sledy a zálohami nepřitele. Při vedení jejich protiúderů měl tento boj velmi ostrý charakter.

V tomto článku s přihlédnutím k dalšímu rozvoji a vzniku principiálně nových prostředků a způsobů ozbrojeného zápasu, současně i ke změnám charakteru soudobých operací jsou rozebírány jednotlivé, aktuální otázky odražení protiúderů s využitím jen konvenčních prostředků ničení.

Odražení protiúderu v sovětském vojenském umění je charakterizováno jako bojová činnost útočících vojsk, která je vedena s cílem zničení protiúderných uskupení nepřitele, zabránění jejich možnosti průlomu do hloubky bojových sestav útočících vojsk a vytvoření výhodných podmínek pro pokračování útoku.

V útočných operacích Sovětské armády v prvním období války nedostatek sil a prostředků, zejména tanků, dělostřelectva a letectva, měl za následek nízká tempa postupu vojsk. Zpravidla jejich členění do jednoho sledu operační sestavy nevytvářelo podmínky k vytváření silných záloh. To velmi často umožňovalo hitlerovskému velení vedením protiúderů dosahovat významných úspěchů. Jejich odražení sovětská vojska uskutečňovala obrannou činností s přibráním velké části nebo celého složení útočných uskupení na výhodných nebo dosažených čarách. Zálohy byly nejčastěji používány k posílení prvního sledu a výjimečně k vedení bočních nebo střetných úderů.

Tak např. v bělorodsko-charkovské operaci v srpnu roku 1943 byl protiúder zmařen obrannými boji, ve viselsko-oderské operaci v lednu až únoru roku 1945 nepřítel ustoupil a byl zničen.

Vedení útoku ve vysokých tempech, existence a efektivní použití silných druhých sledů a záloh, rychlých skupin, protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatařování, to vše omezovalo možnosti německého fašistického velení uskutečňovat manévry silami a prostředky k vedení protiúderu. Často byly zasazovány postupně, což umožňovalo využívat sovětská vojska k ničení protiúderných uskupení nepřitele po částech. Získaných zkušeností z boje s protiúdernými uskupeními nepřitele bylo využíváno a tyto byly tvůrčím způsobem rozvíjeny v operacích, vedených sovětskými vojsky v dalším období. Při přípravě a vedení útočných operací byla hodnocena jejich organizace jako nejdůležitější faktor k dosažení stanovených cílů. V tomto směru do zahájení a v průběhu rozvíjení útoku v operační hloubce nepřátelské obrany byl veden aktivní průzkum záloh nepřitele, byly zjišťovány jeho zámysly a možnosti k vedení protiúderů, závčas byly určovány potřebné síly a prostředky, kromě toho i způsoby

jejich činnosti. Přitom velmi často bylo používáno aktivního sladění vojsk, která vedla čelné protiúderu se současným vedením silných úderů do jejich boků a do týlu.

Ve třetím období války nabyl boj s protiúdernými uskupeními na nejostřejším charakteru, často přerůstal ve střetná sražení. Nezávisle na volbě způsobu odražení protiúderu snažilo se sovětské velení plnit tento úkol, aniž by byla snižována tempa útoku hlavních sil, svazována jejich bojová činnost s protiúdernými uskupeními nepřítele a přitom rozhodným způsobem přenášely hlavní úsilí na nové a perspektivní směry. Přitom bylo pokládáno za velmi důležité předejít nepřítele v obsazení důležitých čar nebo klíčových postavení, což si vynucovalo vést jeho protiúderu na těžko dostupném terénu, snižovalo tempo postupu a sílu úderu.

Zkušenosti z minulé války ukázaly, že bránící se strana při určování času vedení protiúderu vycházela z těchto zásad:

— předčasné jeho vedení může mít za následek upoutání protiúderného uskupení na druhořadém směru,

— opoždění pro vojska, která se protiúderu zúčastní, podstatně zvětšují pravděpodobnost zahájit sražení proti silám útočníka v převaze v nevýhodných podmínkách.

Za nejvýhodnější byla pokládána doba značného odtržení vklínivšího se uskupení od druhých sledů a záloh při jejich izolaci od prostoru bojové činnosti, kdy tempa útoku nepřítele se snížila a na některých směrech byl donucen znovu organizovat útok.

V soudobých podmínkách velení paktu NATO vychází z toho, že vedení protiúderů v obraně je nejvyšším projevem její aktivity a mobility. Jestliže dříve bylo dosahováno hlavního cíle protiúderu především úderem vševojskových svazů (svazků), pak v současné době je věnován převládající význam palebným úderům, protože současně komplexní využívání soudobých prostředků palebného ničení umožňuje již do střetnutí hlavních sil útočníka s protiúderným uskupením obránce efektivně řešit takové důležité operační úkoly, jako je podstatné oslabení úderného potenciálu útočníka a v příznivých podmínkách i zmaření jeho další aktivní činnosti.

Protiúder v soudobých podmínkách představuje v podstatě spojení palebného úderu s úderu vševojskových, tankových a vzdušných výsadekových svazků do boků a týlu, popřípadě ke spojení se s proniknuvšími uskupeními útočících vojsk.

K vedení protiúderů bude mít pravděpodobný nepřítel k dispozici silný druhý sled a zálohy. Na základě údajů v zahraničním vojenském tisku může záloha polní armády zahrnovat armádní sbor (2—3 divize), skupiny armád do dvou armádních sborů (4 až 5 divizí). Kromě toho se předpokládá, že ke zvětšení síly protiúderu bude účelné přibírat vojska z druhých, méně důležitých směrů a uskutečňovat jimi překvapivý a rychlý manévry po zemi a ze vzduchu.

Je rovněž nutné vzít v úvahu, že v důsledku neustálého nebezpečí přechodu k bojové činnosti za použití prostředků hromadného ničení, kromě toho i podstatného růstu ničivých možností konvenčních zbraní k vedení protiúderu budou se stěží soustřeďovat do kompaktních uskupení na dlouhou dobu. Je pravděpodobné, že jeho úderná část se bude vytvářet již v průběhu jejich přesunu k čáře zasazení do sražení.

Cílem protiúderu, podle názorů velení armády USA, je přerušit iniciativu útočníka, a to vedením silného palebného ničení na něho, izolací prostoru bojové činnosti před příchodem jeho záloh z hloubky a zasazením protiúderného uskupení do sražení se současným obchvatem nepřítele ze vzduchu dokončit zničení vklínivších se sil, obnovit původní stav a v příhodných podmínkách přejít k rozhodnému protiútku. K obchvatu nepřítele ze vzduchu a úderům na důležité objekty a vojska v jeho týlu se předpokládá široké použití vzdušných výsadeků, aeromobilních sil, odřadů a skupin speciálního určení.

K základním tendencím v názorech na obsah, způsoby a cíle protiúderů v soudobých podmínkách je tedy možné zařadit:

- snahu obránce předejít nepříteli především ve vedení palebného ničení a rozvíjení vlastních sil k protiúderu,
- současné vedení raketových, dělostřeleckých a leteckých úderů na útočící vojska do celé hloubky jejich sestavy,
- aktivní opatření ke spolehlivé izolaci prostoru bojové činnosti proti přísunu záloh na směr plánovaného protiúderu,
- růst úlohy vzdušného prostoru k obchvatu ze vzduchu a vytvoření takového úderného prvku operační sestavy, jako je vzdušný sled,
- uskutečnění rozhodného manévru pozemními vojsky k dokončení zničení vklínivšího se uskupení nepřítel.

V západním vojenském tisku se uvádí, že prvořadým úkolem obránce není dnes jen udržení terénu, ale i zničení útočících vojsk. Za nezbytnou podmínku jeho úspěšného řešení je pokládáno nezbytné vytvoření převahy v silách a prostředcích na směr protiúderu. V souladu se současným polním řádem armády USA musí být tři až šestinásobná. K vedení silných palebných úderů se doporučuje používat hlavní síly letectva a dělostřelectva. Použití raketových úderných a palebných kompletů ve značné míře zvýší efektivnost palebného působení na útočníka, zvláště vedení úderů s vysokou přesností na takové důležité objekty, jako je letectvo na letištích, prostředky PVO, obrněné svazky druhých sledů a záloh, které mohou být využity k účasti při odrážení protiúderů.

Je zřejmé, že rychlý mnohostranný rozvoj prostředků ničení, zvětšení bojové síly a manévrovosti ozbrojených sil měly za následek značný růst možností bránících se vojsk z hlediska působení proti útočníkovi. Nejdůležitějším prostředkem dosažení cílů obranných operací a sražení jsou protiúderu, na jejichž obsahu stále větší význam má palebné ničení se současnými značnými změnami ve způsobech činnosti vojsk.

Všechno to klade nové, zvýšené požadavky na organizaci a vedení boje s protiúdernými uskupeními nepřítel. Jejich základem zřejmě bude úplná realizace nadcházejících faktorů, které předurčují jejich přednost. Je to především pevné udržení iniciativy a existence celkové převahy v silách a prostředcích, které umožňují efektivně působit na nepřítel do celé jeho operační hloubky. Přitom, jak ukazují zkušenosti z lokálních válek a cvičení, největších výsledků může být dosaženo při způsobení velkých ztrát záložním uskupením nepřítel již před zahájením jejich aktivní činnosti. To by ztížilo nebo dokonce znemožnilo uskutečnění plánovaných protiúderů.

Zmaření připravovaného protiúderu v soudobé vševojskové útočné operaci může být dosaženo:

- včasným palebným ničením druhých sledů a záloh obránce,
- zabráněním vytvoření protiúderných uskupení a jejich vyjití na čáry vedení úderů,
- smělým manévrem silami a prostředky k dokončení zničení protiúderného uskupení nepřítel v západě po jeho palebném zničení.

Rozhodující význam přitom má včasné a přesně organizované **palebné ničení sil a prostředků** protiúderného uskupení nepřítel. V současné době stále více nabývá na charakteru dalekých palebných úderů, které mohou způsobit rozhodné ztráty protistojícímu nepříteli ještě do bezprostředního styku s jeho vojsky. To je podmíněno mnohonásobně rostoucí dálkou a přesností palebných úderů na cíle, které jsou v současné době zavedeny jako prostředky ničení.

Útočník získává možnost předstízným palebným ničením zmařit připravovaný protiúder obránce. Je přitom ovšem nutné vzít v úvahu to, že obránce je schopen ve své podstatě efektivně působit na útočící vojska palebnými prostředky, které soustředil

na směr připravovaného protiúderu; kromě toho i změnit v jeho pásmu cíle úderů raket, dalekonosného vysoce přesného dělostřelectva a dalších prostředků s vysokými ničivými možnostmi. Proto při organizaci palebného ničení nepřítele ke zmaření protiúderů je nezbytné především předvídat zničení (umlčení) v celém pásmu útoku nejnebezpečnějších palebných prostředků nepřítele, zvláště nejzranitelnějších a důležitých prvků průzkumných, úderných palebných systémů, zejména průzkumných vysílacích středisek, míst navedení a ukazování cílů letectvu a PVO, palebných raketových a dělostřeleckých systémů, letectva na letištích i ve vzduchu a dalších prostředků ničení. Je nutné vzít v úvahu, že činnost soudobých zbraní, v první řadě vysoce přesných a dalších druhů, je založena na širokém použití radioelektronických prostředků průzkumu a navedení. Proto v komplexu se silným palebným ničením je nezbytné usku-tečňovat hromadné radioelektronické umlčování systémů velení vojskům a zbraním nepřítele.

Palebného ničení sil a prostředků, přibraných k vedení protiúderu, se mohou zúčastnit letectvo, raketové vojsko, dalekonosné dělostřelectvo, raketomety a další síly a prostředky. Vzhledem k nedostatku času, složitosti uskutečnění přeskupení i rostoucím možnostem palebných prostředků k dalekému ničení mohou jejich palebný úder uskutečnit v uskupení, ve kterém zabezpečovaly útok. Jeho nahromadění je dosahováno pružným manévrem úderu raketového vojska, letectva a palbou dalekonosného dělostřelectva.

Důležitou úlohu při plnění problému zmaření protiúderu hraje **zabránění vytvoření protiúderného uskupení a jeho vyjití na čáru vedení úderu**. Tak jak bylo řečeno dříve, je tento úkol částečně plněn v průběhu palebného ničení obrněných a motorizovaných svazků druhých sledů a záloh svazů. Spolu s tím zkušenosti z Velké vlastenecké války a lokálních válek svědčí o tom, že k tomu je možné uskutečňovat vzdušné operace k boji se zálohami nepřítele, minování a vytváření rozrušení na cestách přesunu operačních záloh, kromě toho aktivně působit útočícími vojsky a silami, které se nacházejí v operační hloubce nepřátelské obrany. Hromadnými leteckými úderu, obsazením a udržením klíčových postavení na osách přesunu a jiných důležitých objektů silami předsunutých odřadů a prvosledových útvarů a jednotek, které pronikly do hloubky, bylo zabezpečováno snížení temp a zmaření přesunu záložních svazků nepřítele na čáru vedení protiúderu. V soudobých operacích budou mít významnou úlohu vzdušné výsadky a vojskové letectvo.

Důležitým faktorem dezorganizace obrany nepřítele je dosažení vysokých temp útoku. To umožní předcházet nepřítele v jeho činnosti, ničit ho po částech, zbavit ho manévru a možností spojit záložní svazky a útvary v protiúderném uskupení.

Jedním z určujících faktorů zmaření protiúderu nepřítele je **včasné soustředění sil a prostředků k rozhodnému zničení uskupení, vytvořeného k tomuto účelu**. Vzhledem k tomu, že útočník má vysoce mobilní vojska, má v současné operaci možnost vzápětí po mohutném palebném ničení protiúderného uskupení nepřítele dokončit jeho zničení úderem vlastních vojsk. V podmínkách omezeného času na manévr potřebnými silami a prostředky z hloubky bude zřejmě plnit tento úkol svazky prvního sledu. Budou-li zavázány úpornou bojovou činností s hlavními silami nepřítele na frontě, pak mohou být využity druhé sledy a zálohy.

Zmaření připravovaného protiúderu není vždy možné. V případě, že se nepřítelem podařilo utajit jeho přípravu a předejít útočící vojska, pak **odražení a zničení protiúderného uskupení nepřítele** může být v závislosti na situaci uskutečněno různými způsoby:

— vedením silných střetných úderů,

— včasným přechodem části sil útočících vojsk do obrany a rozvíjením útoku na hlavním směru,

— přechodem hlavních sil svazu do obrany.

Současná teorie vojenského umění za nejúčelnější a nejefektivnější způsob odražení a zničení protiúderného uskupení nepřítele pokládá **vedení silných střetných úderů** útočícími vojsky jak čelně, tak i z boků s následným obklíčením a zničením protiúderného uskupení. K vedení takových úderů mohou být použity svazky prvního a druhého sledu, kromě toho i zálohy, které působí v těsné součinnosti s útvary, jež pronikly do hlubokého týlu nepřítele. Tento způsob vyžaduje vytvoření značné převahy sil a prostředků nad nepřítelem, existenci silných záloh, času, výhodnou konfiguraci fronty, důkladnou znalost možností a záměrů bránící se strany, v neposlední řadě i dovednou organizaci bojové činnosti vojsk. Za těchto a v celé řadě podmínek umožňuje v krátké době úplně zničit protiúderné uskupení nepřítele a pokračovat v útoku ve vysokých tempích.

Účinnost odražení a zničení protiúderného uskupení nepřítele střetným úderem potvrzují zkušenosti z Velké vlastenecké války. Např. ve Lvovsko-sandoměřské operaci vojska 1. ukrajinského frontu v červenci až srpnu roku 1944 rozhodným úderem způsobila těžkou porážku protiúdernému uskupení nepřítele, odrazila jeho útvary z přeprav, z chodu překonala Vislu a ovládla výhodné čáry na sandoměřském předmostí.

Zkušenosti z minulých válek svědčí o tom, že v jakémkoli případě střetný boj s protiúdernými uskupeními nepřítele musí být spojen s aktivní činností útočících vojsk na jiných směrech. V opačném případě získá volnost manévru a má-li převahu v silách a prostředcích v pásmu protiúderu, může jej vést do boku a týlu útočících vojsk.

V podmínkách jasné převahy nepřítele v silách a prostředcích je nejtypičtějším způsobem **odražení protiúderu s dočasným přechodem části sil útočících vojsk do obrany** ve spojitosti s úderem druhé části sil do boku protiúderného uskupení. Mohou v tomto případě existovat různé varianty.

Při odražení protiúderu nepřítele, který má převahu, může část sil přejít do obrany k zabezpečení zasazení záloh útočníka do sražení. Přitom je důležité umožnit hlavním silám obejít protiúderné uskupení nepřítele a vést úder do jeho boků a týlu. Někdy může vzniknout situace tak, že bude výhodné donutit nepřítele změnit směr protiúderu a vést jej těžkodostupným terénem, kde může značně ztratit své bojové a manévrové možnosti, nebo vystavit protiúderné uskupení úderu útočících vojsk.

V podmínkách značné převahy nepřítele může svaz odrazet jeho protiúder **přechodem hlavních sil do obrany**.

Při přechodu do obrany na zvolených čarách v soudobé operaci k vyhnutí se zbytečným ztrátám způsobeným palebnými údery, zejména systémy vysoce přesných zbraní, může se ukázat jako účelné v první řadě použít rozptýleného rozmístění vyčleněných vojsk (včetně záloh) k odražení protiúderů, mimo pásmo působení hlavního uskupení dělostřelectva a raketometů nepřítele. Zaujetí plánovaných obranných postavení v tomto případě může být uskutečněno bezprostředně po hodnověrném určení směrů činnosti protiúderných uskupení vzhledem ke stálému jejich zaujetí vojsky do zahájení protiúderu.

Je nutné zdůraznit, že ve všech uvedených variantách odražení a zničení protiúderných uskupení je nutné se snažit **uchovat útočný potenciál vlastních vojsk**. Odražení protiúderů je účelné uskutečňovat především silami vojsk prvního sledu, jejich vševojskovými a jinými zálohami, hromadným použitím výbušných a jiných zátarasů. Vojska druhého sledu a zálohy je nutné využívat k rozhodnému rozvíjení útoku do hloubky (bez snížení temp jejich postupu) a včasného dosažení konečných cílů operace.

Velký význam při úspěšném odražení protiúderů nepřítele v minulých válkách měla

včasná příprava. Zvláště zřetelně se to projevilo v operacích sovětských vojsk ve třetím období Velké vlastenecké války. V důsledku dříve přijatých opatření velení Sovětské armády veškeré pokusy nepřítele protiúderu zastavit zahájený útok sovětských vojsk neměly úspěch.

V soudobých vysoce manévrových a rychle probíhajících útočných operacích bude mít včasná a důkladná organizace odrazení protiúderů ještě větší úlohu. Nyní jejich odrazení musí představovat přesně zplánovaný a vzájemně spojený komplex bojové činnosti všech sil a prostředků útočících vojsk, zvláště jejich záloh, předurčených ke zničení protiúderných uskupení nepřítele a včasnému splnění úkolů útočné operace.

Hlavní opatření k odrazení možných protiúderů, na základě prognózovaného rozvíjení útočné operace, musí být předvídaná již v jejím zámyslu. Mezi ně je možné zařadit:

- určení pravděpodobného složení protiúderných uskupení nepřítele, způsobů jejich přesunu a čar rozvinutí, směrů a orientační doby vedení protiúderů,
- organizaci palebného ničení protiúderných uskupení,
- vyčlenění potřebného množství sil a prostředků k jejich odrazení,
- organizaci ženijního zabezpečení, v první řadě manévr silami a prostředky, k vytvoření výbušných zátarasů,
- další opatření, která směřují především k zabezpečení maximálního snížení možností nepřítele k vedení protiúderů.

Při určování způsobů činnosti útočících vojsk v zájmu odrazení protiúderů má důležitý význam při přijetí rozhodnutí pro operaci dovedná volba směrů hlavního a dalších směrů úderů, které musí být neočekávané pro nepřítele, odvádět jeho pozornost a síly, poutat manévr zálohami a ztěžovat jejich využití k vedení protiúderů.

Analýza zkušeností z minulých válek ukazuje, že **nejdůležitější podmínkou zmaření a odrazení protiúderu nepřítele je komplexní a sladěné vedení všech druhů průzkumu.** To umožní vyloučit překvapivé vedení protiúderů nepřítele a zabezpečit včasné palebné ničení jeho sil a prostředků, které mohou být k tomu využity. Přitom je nezbytné neustále vést průzkum, sledovat jejich situaci a činnost. Zjištěné pozemní objekty systémů vysoce přesných zbraní musí být okamžitě ničeny. V průběhu operace je rovněž nutné udržovat těsné spojení a uskutečňovat včasné vzájemné informování se sousedy vzhledem k tomu, že protiúder na vojska daného svazu může být veden i z jejich pásem. Zvláště je to velmi důležité při značném odtržení vlastních vojsk od sousedů, podél fronty i v hloubce.

Druhou důležitou podmínkou úspěšného zmaření a odrazení protiúderů v soudobých operacích je **uchování odolnosti vojsk**, zvláště druhých sledů a záloh. V tomto směru je zejména nezbytné:

- nepřetržitě vést průzkum a okamžitě ničit důležité objekty systémů PVO v komplexu s aktivním REB,
- dovedně uskutečňovat PVO a organizovat boj ve vzduchu i na zemi se vzdušným sledem bránícího se nepřítele,
- neustále dělat opatření operačního maskování a účinně řešit působení proti technickým prostředkům průzkumu nepřítele.

Důležitou úlohu při zvyšování odolnosti vojsk rovněž mají:

- dovedné rozptýlení a uspořádání jejich bojových sestav,
- všestranné využívání ochranných a maskovacích vlastností terénu,
- včasný a skrytý manévr a záměna prostorů rozmístění útvarů k jejich vyvedení zpod úderů vysoce přesných zbraní nepřítele,
- efektivní ženijní vybudování rozmístění vojsk, objektů velení a týlu,
- zabezpečení spolehlivého velení silám a prostředkům.